

Macskafogó

A rajzfilm a hátrányos helyzetű mozgókép. Hazánkban, ahol sem az anyagilag megnyugtató gyártási feltételek, sem a korrekt forgalmazási szisztéma, sem a tisztázott, lekezeléstől mentes kritikai hozzáállás nincsen meg, különösen az. Jelentős alkotók nem jutnak el az egész estés rajzfilm lehetőségéig egész pályafutásuk alatt. A tét tehát nagy, egy ilyen vállalkozás megköveteli az igényességet.

Hazai viszonyokhoz képest szokatlanul jó propagandával, nem is titkoltan a közönség, netán világsiker reményében került a moziba Ternovszky Béla *Macskafogó* című másfél órás rajzfilmje.

Ez a film nyíltan felvállalt kommersz. A kommersz műfajában is születtek már emlékezetes alkotások, s a nagyközönség számára a rajzfilmet alighanem a mai napig kizárólag Miki egér, és a 101 kiskutya reprezentálja. Ternovszky nem él a disney-i, érzelmes-mulatóságos hagyománnyal, látszatra inkább a harsány-parodisztikus goscinyi utat választja. Erről árulkodik a figuratervezés, amely a szereplőket karikatúraszzerűvé formálja. Ugyanakkor azonban a *Macskafogó* stílusában, cselekménybonyolításában, s egész hangnemét tekintve jobban hasonlít egy, jobb híján rajzolt figurákkal előadott, divatos amerikai super-fiction kalandfilmre, mint egy rajzfilmre. A filmsztori elnyűtt panelekből áll össze; mint éhenkórász a másoktól levetett ruhát, úgy gyűjti össze Hollywood avít történet-sablonjait, hős-kliséit. Mindennek következményeként egy idő után a rajzfilm megszűnik rajzfilmnek lenni, mivel ezek a panelek kezdenek el működni, nem pedig a rajzfilm – egy képzőművészeti indíttatású, és egészen sajátos lehetőségekkel rendelkező médium – belső logikája.

Ez annak is köszönhető, hogy a film képi világa esztétikailag nem minősíthető. Figurái elnagyoltak, alig két-három karakterisztikus alakkal találkozunk. Az egyetlen, képileg is sikeresen jellemzett szereplő a gonosz macska-gengszterfőnök, a pozitív hőst játszó szuper-egér viszont egy jellegtelen, kifejezetten ellenszenves, ronda rágcső. A képi igénytelenség nemcsak a figuratervezésben mutatkozik

meg. A macskák és egerek harcának ábrázolása a képregény-szériák látvány-„kultúrájával” vetekedően primitív. A kidolgozottabb képsorok pedig reklámfilm és videoclip-vizualitásra törekednek. Nem lehet véletlen, hogy a *Macskafogó* egyik leglátványosabbnak szánt jelenete – film a filmben – egy dramaturgiaiag tökéletesen fölösleges videoclip. Egyébként ez a film legvisszataszítóbbra sikeredett része.

A szöveg híven idomul ehhez a redukált képi világhoz. Egy mérsékeltlen kegyetlen gengszterfilm gondolatvilágát tükrözi, annak szófordulatait hallhatjuk. Humora sovány, néha kifejezetten közönséges, s kacagtató evidenciaként hangozhat el benne a halál, a gyilkolás, kínzás lehetősége vagy ténye.

A *Macskafogó* dramaturgiája csupán az akcióra, s az – önmagukban üres – gegekre koncentrált; a látvány értelmezésével, a szereplők egymás közti viszonyának tisztázásával, a helyszínek érthető meghatározásával nem piszogat. A történetet, humorosnak szánt végkifejletre ellenére, agresszivitás hatja át. Mindaz, ami a *Macskafogó* című filmben történik, ököljog, farkastörvény, az erős megeszi a gyengét elv alapon történik.

A stáblistán neves magyar rajzfilmesek (Gémes, Nepp) neve tűnik fel, az alkotógárda mégsem látszik tudomást venni arról a hazai rajzfilmes szellemiségről, amely sokszínűen és néha ellentmondásosan, de: *létezik* (és túl azon, hogy valami lényegeset volt képes kifejezni a világból, nemzetközi elismerést is kivívott), s helyette olyan filmezési stílust, felfogást próbál meg *utánozni*, amelynek indíttatása is meglehetősen olcsó, ráadásul teljesen *gyökértelen és élettelen* Magyarországon (James Bond-filmek, Superman, Csillagok háborúja, Indiana Jones és egyéb „erős-ember”-szériák). A film a világpiacra úgy kíván betörni, hogy gondolati, tartalmi igényessége helyett szorgos eminensként próbálja reprodukálni azokat a stílusbeli fogásokat – s vele azt a „világlátást”, értékrendet is –, amelyeket a világszínvonalúnak vélt mintaképektől sikerült ellesnie.

A *Macskafogó* nemcsak a Pannónia Filmstúdió, de főként tehetősebb nyugati cégek pénzén készült. Erre a koprodukcióra azon-

ban esetleges anyagi előnyei ellenére sem lehet büszke a magyar rajzfilm-gyártás. Ez nem a magyar rajzfilmnek szóló elismerés és hírverés. Valószínűleg itt olcsóbb az a munkaeerő, szellemi kapacitás, amely alkalmas az internacionálisan jellegtelen, merőben üzleti érdekeltsgü produktumok létrehozására. A Ternovszky Béla által jegyzett film ilyen, bér munkában összetákolt jópofáskodás, egy uniformizált, infantilizált rágógumi-világ kifejeződése.

Ha csak felnöttek számára készült volna, akkor is elszomorító lenne a film sivársága. A *Macskafogó* azonban a gyermekközönség érdeklödésére is pályázik. Erre vall a bemutatóval egyidőben megjelent képregény változat is. Nem volna meglepetés, ha hamarosan nyomtatott trikók, bábok, csokipapír, matrica formájában is befurakodna a gyermekvilágba ez a copyright-ostobaság. Annál is veszélyesebb ez, mivel a gyermek sok mindent értéknek fogad el, ami a felnöttek világából érkezik. Ha Csipkerózsikát vagy Fehérlófiát adnak neki, akkor azt, ha Kengyelfutó gyalogkakukkot vagy Indiana Jonest, akkor azt. Korunk általános értékválságát használja ki az az üzleti szellem, ami művészetnek álcázva vagy nyíltan kérkedve kommersz-voltával egyre nagyobb teret kap. Számptalan példa említhető csak a

film területéről arra a tartalmi és formai devalválásra, amely a könnyen fogyaszthatóságra épít (Rambóttól E. T.-ig, Rockytól a 07-es ügynökig). Ennek a magatartásnak lényege, hogy értéket nem ismer, mindent hajlandó föl zabálni, saját képére formáltan, infantilizáltan kiokádni. Számára az érték nem fontos, hitvány illúziókat kínál helyette – jó pénzért. Az igénytelen szórakoztatás számára a gyermekvilág, a gyermeki lélek könnyü préda, s jól jövedelmez. A befektetés nemcsak az apukáktól kinyafogott dollárok, márkák, forintok képében térül meg, de olyanformán is, hogy az efféle filmek, könyvek s egyéb termékek csendes magukhoz kreténizálják a védtelen gyermeket, s később, akár drogista a kábítószert, már maga is igényli a szemetet.

A *Macskafogó* a maga kisstilü módján ezeknek a termékeknek a sorát szaporítja. Ternovszky filmjében a gyerekekre felelötlenül zúdított, tisztázatlanságoiktól, zavaros gondolkodástól, agresszivitástól terhelt képregényvilág mégis sokkal inkább arról a provinciális sznobizmusról vall, amely abban tetszeleg, hogy „mi is tudjuk azt, amit a menö nyugatiak”. Az új, egész estés magyar rajzfilm nem túlzottan figyelemre méltó, de a maga korántsem hatástalan módján veszélyes tucatárú.

Tóth Péter Pál

Zene

Jeseph Kerman–Alan Tyson: Beethoven

(*Grove-monográfiák*)

A húszkötetes új Grove-lexikon alighanem egy korszak tudománytörténeti vizsgálódásainak egyik iskolapéldája. Arra természetesen kevés a remény, hogy ezt a hatalmas művet valaha is teljes egészében lefordítják magyarra, szerencsés ötletnek kell hát tartanunk, hogy a legfontosabb portrék tolmácsolására mégis sort kerített a Zeneműkiadó, s azokat egymás után meg is jelenteti. A sorozat első darabja a zeneművészet egyik legnagyobb klasszikusáról, Beethovenról rajzol képet,

mégpedig az eddig megszokottaktól kissé eltérő módon. Az európai szemléletformát eddig inkább a német monográfia-típus uralta, amely lenyügözött adatainak bőségevel, mindenre kiterjeszkedő alaposágával. E kötet írói viszont joggal hivatkoznak arra, hogy az eddig felhalmozott ismereteket szinte lehetetlen már egységbe vonni, ezért egy olyasfajta elemzésre volt inkább szükség, mely ismét Beethoven, az alkotó embert állította a középpontjába, s e törekvésüknek e könyvecske mindenben meg is felel. Igazi angol szellemességgel, némi iróniával idézik fel a zenealkotó szélsőséges egyéniségét, korát, s nagyszerü műelemzések segítségével követik nyomon azt a folyamatot, ahogy kinötte a bécsi klasszicizmus szülnék érzett formavilágát, s helyette újat teremtett, melynek legmagasabb pontjait azóta sem közelítette meg a zeneirodalom. A könyv sikeréhez bizonyára hozzájárul Révész Dorrit fordítása.

R. L.